

UTJECAJ ZAŠTIĆENIH PODRUČJA NA RAZVOJ LOKALNE ZAJEDNICE

Perković, Filip

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:787383>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

ODJEL MENADŽMENT

DIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT

Filip Perković

**UTJECAJ ZAŠTIĆENIH PODRUČJA NA RAZVOJ
LOKALNE ZAJEDNICE**

Završni rad

Šibenik, 2016.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

ODJEL MENADŽMENTA

DIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT

**UTJECAJ ZAŠTIĆENIH PODRUČJA NA RAZVOJ
LOKALNE ZAJEDNICE**

Završni rad

Kolegij: Menadžment zaštićenih područja

Mentor: dr.sc.Drago Marguš

Student: Filip Perković

Matični broj studenta:145151371

Šibenik, rujan 2016.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. ZAŠTIĆENA PODRUČJA	2
2.1. Zaštićena područja u svijetu	5
2.2. IUCN kategorije zaštićenih područja	9
3. ZAŠTIĆENA PODRUČJA U HRVATSKOJ	12
3.1. Kategorije zaštićenih područja u Hrvatskoj	14
3.2. Međunarodno zaštićena područja u Hrvatskoj	18
4. UTJECAJ ZAŠTIĆENIH PODRUČJA NA RAZVOJ LOKALNE ZAJEDNICE	22
4.1. Turizam kao glavni pokretač razvoja lokalne zajednice	22
4.2. Utjecaj na ekonomsku održivost	24
4.3. Utjecaj na društvenu održivost	27
4.4. Utjecaj na ekološku održivost	28
4.5. Problemi unutar zaštićenih područja	29
4.6. Upravljanja zaštićenim područjima	32
4.6.1. Projekt Zaštićena područja za prirodu i ljude	35
5. ZAKLJUČAK	39
6. POPIS LITERATURE	40

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Odjel Menadžmenta

Specijalistički diplomski stručni studij menadžmenta

Utjecaj zaštićenih područja na razvoj lokalne zajednice

Ime i prezime: Filip Perković

Adresa, email: Put kroz Meterize 28, 22000 Šibenik, filiperkovic@gmail.com

Sažetak rada (opseg do 300 riječi):

Zaštićeno područje je jasno definirano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosustava koje ono osigurava te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi učinkoviti način. Prema posljednjem izdanju Liste zaštićenih područja Ujedinjenih naroda iz 2003. godine, u svijetu je trenutno zaštićeno 102 102 područja, koja pokrivaju 18 763 407 km². Zakonom o zaštiti prirode u Hrvatskoj je zaštićeno 420 područja, što ukupno obuhvaća 515 093 ha površine.

Potencijalne dobrobiti od zaštićenih područja, poglavito od turizma u zaštićenim područjima su: porast zaposlenja za lokalno stanovništvo, porast dohotka, stimuliranje i diversifikacija lokalne ekonomije, poticanje lokalne proizvodnje, doprinos očuvanju prirodnog i kulturnog nasljeđa, podrška istraživanju i razvoju dobrih ekoloških navika, podrška ekološkoj edukaciji posjetitelja i lokalnog stanovništva itd. Osim pozitivnih utjecaja mnogi su i negativni, a to su: velik broj gostiju, zagađenja, velika izgrađenost, nemogućnost obavljanja određenih tradicionalnih radnji itd.

(stranice 40 / slika 6 / tablica 6 / literaturnih navoda 23 / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: utjecaj, zaštićena područja, lokalna zajednica, održivost

Mentor: dr.sc. Drago Marguš

Rad je prihvaćen za obranu: 20.09.2016

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Sibenik

Final paper

Department of Management

Specialist professional graduate study management

The impact of protected areas on local community development

Name and surname: Filip Perkovic

Address, email: Put kroz Meterize 28, 22000 Sibenik

Abstract (up to 300 words):

The protected area is a clearly defined area that is recognized for the purpose and managed in order to permanently preserving all of nature and ecosystem services that it provides and the accompanying cultural values, the legal or other effective means. According to the latest edition of the List of Protected Areas of the United Nations in 2003, the world is now a protected area of 102.102, covering 18.763.407 km². Nature Protection Act in Croatia's protected areas 420, which includes a total of 515.093 hectares.

The potential benefits of protected areas, mainly in tourism in protected areas are: an increase in employment for the local population, an increase in income, stimulating and diversifying local economies, stimulating local production, contribution to the preservation of natural and cultural heritage, support research and development of good environmental practices, supporting green educating visitors and locals and so on. Apart from the positive impact of many of the negative, and they are: a large number of guests, pollution, heavy build, inability actions of certain traditional activities, etc.

(pages40 / pictures 6 / tables 6 / references 23 / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Sibenik

Keywords: influence, protected area, local community, sustainability

Supervisor: dr.sc. Drago Margus

Paper accepted: 20.09.2016

1. UVOD

Zaštićena područja svojim prirodnim ljepotama te velikom raznolikošću biljnog i životinjskog svijeta jako su važna područja za život na Zemlji. Osim što su važna za očuvanja razno raznih biljnih i životinjskih vrsta te njihovih staništa izrazito su bitna i za razvoj kraja unutar kojeg se nalaze, tj. u velikoj mjeri utječu na lokalno stanovništvo, kako ekonomski tako i na druge načine.

Cilj ovoga rada je ukazati na koje načine zaštićena područja utječu na lokalno stanovništvo, bilo u pozitivnom ili negativnom smislu. Slijedeće se nastojalo prikazati kroz tri cjeline unutar rada.

Cjelina dva kazuje više o samom pojmu zaštićenoga područja, o zaštićenim područjima u svijetu te o najvažnijoj kategorizaciji zaštićenih područja, tj. IUCN kategorizaciji. Također su prikazane kategorije zaštićenih područja u Hrvatskoj te koja su to međunarodno zaštićena područja kod nas.

Cjelina tri govori o zaštićenim područjima u Hrvatskoj. Rečeno je nešto više o povijesnom razvoju zaštite u Hrvatskoj i o još nekim stavkama vezanima uz zaštitu u Hrvatskoj.

U cjelini četiri obrađena je tema rada, tj. utjecaj zaštićenih područja na razvoj lokalne zajednice. Kao glavni utjecajni faktor prikazan je turizam. Njegov utjecaj ali i utjecaj još nekih dionika prikazan je kroz ekonomske, društvene i ekološke održivosti zaštićenih područja. Dalje kroz cjelinu rečeno je nešto više o standardnim problemima unutar zaštićenih područja sa kojima se susreću uprave i lokalno stanovništvo i o upravljanju zaštićenim područjem s posebnim osvrtom na važnost zajedničkog upravljanja svih interesnih skupina unutar zaštićenog područja a ponajviše suradnjom uprave i lokalnog stanovništva.

2. ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Zaštićena područja pružaju temeljnu strategiju očuvanja prirode na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Izvorno su osnivana po modelu isključivosti u proglašavanju i upravljanju, slijedeći gotovo autokratski elitistički stil. U mnogim su slučajevima uprave zaštićenih područja s početka dvadesetog stoljeća ugrožavale već uvriježena tradicionalna prava i način pristupa području.

Danas zaštićena područja služe ne samo za očuvanje biološke raznolikosti već i, među ostalim ciljevima, za zaštitu krajobrazu i kulturnih dobara. Štoviše, zaštićena se područja promoviraju i kao rješenja za demokratska pitanja, siromaštvo i svjetski razvoj.¹

IUCN (International Union for Conservation of Nature - Međunarodna unija za očuvanje prirode) **definira zaštićeno područje kao:**

„jasno definirano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosustava koje ono osigurava te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi učinkoviti način.”²

Prvi nacrt ove definicije nastao je 2007. godine, i od tada je bio podvrgnut revizijama i izmjenama od strane brojnih stručnjaka unutar IUCN-a i Svjetske komisije za zaštićena područja (*WCPA - World Commission on Protected Areas*), da bi u svojoj konačnoj verziji bio prihvaćen na Svjetskom kongresu zaštite prirode (*World Conservation Congress*) u Barceloni, u listopadu 2008. godine. U IUCN – ovom Priručniku za primjenu kategorija zaštićenih područja dana je definicija s detaljnim pojašnjenjima svih njenih dijelova, koja su prikazana u tablici 1.

¹Mackelworth, P., Jovanović, J., Zaštićena područja – temelj za očuvanje prirode ili podloga za održivi razvoj? Primjer zaštićenog područja mora u Creskološinjskom arhipelagu, Hrvatski geografski glasnik 73/1, Znanstveni časopis Hrvatskoga geografskog društva i Geografskog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011., Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/106500, (13.08.2016.)

²<http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje/sto-je-zasticeno-podrucje-246.html>, (29.08.2016.)

Tablica 1. Definicije zaštićenih područja

IZRAZ U DEFINICIJI	TUMAČENJE (prema IUCN, 2008)
<p>Jasno definirano područje</p>	<p>Uključuje kopno, kopnene vode, more i obalno <i>područje</i> ili njihove kombinacije. Podrazumijeva sve tri dimenzije prostora, definirane unutar jasnih i dogovorenih granica. Granice u nekim slučajevima mogu biti određene elementima koji su promjenjivi u vremenu, primjerice obalom rijeke, kao i određenim već postojećim upravljačkim mjerama, primjerice zonama ograničenog upotrebljavanja.</p>
<p>Priznato</p>	<p><i>Područje</i> može biti proglašeno od države ili različitih organizacija ili skupina ljudi, no kao takvo mora biti na neki način priznato, primjerice navedeno u Svjetskoj bazi <i>zaštićenih područja</i> (World Database on Protected Areas - WCPA), ili u slučaju <i>zaštićenih područja</i> u Hrvatskoj, u Upisniku <i>zaštićenih</i> prirodnih vrijednosti Ministarstva kulture.</p>
<p>Sa svrhom</p>	<p>Ukazuje na dugoročnu posvećenost očuvanju, koja može biti utemeljena zakonskim aktom, međunarodnom konvencijom, sporazumom, ugovorom i sl.</p>
<p>Kojim se upravlja</p>	<p>Podrazumijeva provođenje konkretnih postupaka čiji je cilj očuvanje prirodnih (i drugih) vrijednosti radi kojih je <i>područje zaštićeno</i>, uključujući izostanak bilo kakvog</p>

	djelovanja ukoliko je to najbolja strategija za postizanje ovog cilja.
...s ciljem	Postavljanje točno određenog cilja nužno je kako bi omogućilo i procjenu efikasnosti upravljanja <i>zaštićenim područjem</i> .
Trajno	Naglašava da upravljanje <i>zaštićenim područjem</i> nije kratkoročna, privremena strategija već kontinuirani proces.
Očuvanje	U kontekstu ove definicije, ova riječ označava in-situ održavanje ekosustava, prirodnih i poluprirodnih staništa te očuvanje stabilnih populacija divljih vrsta u njihovom prirodnom okruženju, odnosno domaćih ili kultiviranih vrsta u okruženju u kojem su one razvile svoje specifične posebnosti.
Cjelokupna priroda	Obuhvaća sveukupnu biološku raznolikost, na genetskom nivou, nivou vrsta i ekosustava, kao i geološku i krajobraznu raznolikost.
Usluge ekosustava	Odnosi se na usluge koje priroda pruža čovjeku, a čije korištenje nije u sukobu s ciljevima zaštite. Usluge ekosustava obuhvaćaju usluge na slobodnom raspolaganju, primjerice vodu, drvenu masu i genetičke resurse; usluge regulacije, poput ublaživanja ekstremnih prirodnih pojava, primjerice suše, poplave, erozije tla i bolesti; usluge podržavanja prirodnih procesa poput

	kruženja tvari i nastajanja tla; i kulturološke usluge poput rekreacijskih, duhovnih, vjerskih i drugih nematerijalnih dobiti.
Kulturne vrijednosti	Sve kulturne vrijednosti koje nisu u sukobu s ciljevima očuvanja, a uključujući osobito one koje im pridonose, i one koje su same ugrožene.
Zakonski, ili drugi učinkoviti način	Upravljanje <i>zaštićenim područjem</i> može se odvijati sukladno zakonskim aktima, međunarodnim konvencijama ili sporazumima, ili prema tradicionalnim običajima, ili načelima nevladinih udruga.

Izvor:<http://www.dzpz.hr/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje/sto-je-zasticeno-podrucje-246.html>,
(13.08.2016).

2.1. Zaštićena područja u svijetu

Potreba ljudi da zaštite prirodna područja za određene namjene seže daleko u prošlost. Potvrđeno je da su se u Indiji posebna područja stavljala pod zaštitu radi očuvanja prirodnih vrijednosti još prije nekih dvije tisuće godina. U Europi su prije otprilike tisuću godina mnoge šume bile stavljane pod zaštitu kao lovna područja za aristokraciju.

Sredinom 19. stoljeća došlo je do popularizacije i sve primjetnijega trenda stavljanja posebnih područja u sustav državne zaštite.³

Još davne 1872. godine u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) je uspostavljen prvi nacionalni park Yellowstone. Bio je to prvi primjer sustavne zaštite prirode sa ciljem očuvanja prirode u svom izvornom obliku. Na ulazu u taj nacionalni park još uvijek stoji

³Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 2010., 11. str.

natpis: „Za dobrobit i zadovoljstvo naroda” – što dovoljno govori o njegovoj namjeni. Danas je zaštita prirode sve izraženija i aktualnija. Što više izvorna priroda nestaje pod ljudskim uticajem to je ona sve dragocjenija.⁴

Rezultat gotovo **140 godina duge povijesti zaštićenih područja** opsežne su nacionalne mreže većih ili manjih lokaliteta posvećenih očuvanju prirode. One se značajno razlikuju od zemlje do zemlje ovisno o nacionalnim potrebama i prioritetima, razlikama u zakonodavnom i institucionalno okviru te financijskoj potpori.

Slika 1. Yellowstone – najstariji nacionalni park na svijetu

Izvor:<http://thundafunda.com/5/Yellowstone/photos-of-Yellowstone-River-in-Hayden-Valley-Yellowstone-pictures.php>, (14.08.2016.)

⁴Varišić, A., Zaštita prirode, međunarodni standardi i stanje u Bosni i Hercegovini, Udruženje za zaštitu okoline Zeleni Neretva Konjic, Konjic, 2012., Dostupno na: https://ba.boell.org/sites/default/files/zastita_prirode_web.pdf, (16.08.2016.)

Službeni izvor podataka o zaštićenim područjima u svijetu predstavlja UN Lista zaštićenih područja (*UN List of Protected Areas*). Prvo izdanje ove Liste izrađeno je 1962. godine na zahtjev Generalne skupštine Ujedinjenih naroda. Format i sadržaj UN Liste mijenjao se u pojedinim izdanjima, a od 1997. analiza svjetskih zaštićenih područja bazira se na IUCN kategorijama.

Posljednje izdanje UN Liste zaštićenih područja iz 2003. je 13. po redu, priredio ga je United Nations Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (*UNEP-WCMC*) u suradnji sa Svjetskom komisijom za zaštićena područja Međunarodne unije za očuvanje prirode (*IUCN World Commission on Protected Areas, IUCN WCPA*).

Bazira se na podacima prikupljenim u Svjetskoj bazi zaštićenih područja (*World Database on Protected Areas - WDPA*) i uključuje sve lokalitete koji zadovoljavaju IUCN-ovu definiciju zaštićenih područja, bez obzira da li imaju određenu i IUCN kategoriju.

Prema posljednjem izdanju **Liste zaštićenih područja** Ujedinjenih naroda iz 2003. godine **u svijetu je trenutno zaštićeno 102.102 područja, koja pokrivaju 18.763.407 km²**. Ukupno je zaštićeno **11,5% kopnene i 0,5% morske površine Zemlje**.

Statistički podaci Liste *zaštićenih područja* Ujedinjenih naroda pokazuju da 67 % svih *zaštićenih područja* ima određenu IUCN kategoriju i ona pokrivaju 81 % površine svih *zaštićenih područja*. Ostatku područja iz bilo kojeg razloga IUCN kategorija nije određena. Od područja kategoriziranih po IUCN-u, najveći dio površine zaštićen je u kategorijama II i VI – ukupno 47 % ukupne površine *zaštićenih područja*, dok najveći broj područja kategoriziran kao IUCN IV.⁵

Tablica 2. Zaštićena područja u svijetu prema Listi Ujedinjenih naroda 2003.

⁵<http://www.dzpz.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-svijetu/zasticena-podrucja-u-svijetu-735.html>, (17.08.2016.)

Zaštićena područja u svijetu prema Listi zaštićenih područja Ujedinjenih naroda, 2003.

IUCN kategorija	broj	% od ukupnog broja ZP	Površina (km²)	% od ukupne površine ZP
Ia	4.731	4,6	1.033.888	5,5
Ib	1.302	1,3	1.015.512	5,4
II	3.881	3,8	4.413.142	23,6
III	19.833	19,4	275.432	1,5
IV	27.641	27,1	3.022.515	16,1
V	6.555	6,4	1.056.008	5,6
VI	4.123	4,0	4.377.091	23,3
bez IUCN kategorije	34.036	33,4	3.569.820	19,0
ukupno	102.102	100,0	18.763.407	100,00

Izvor: <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-svijetu/zasticena-podrucja-u-svijetu-735.html>, (17.08.2016).

2.2. IUCN kategorije zaštićenih područja

Bez dvojbi može se ustvrditi da je IUCN međunarodno najvažniji autoritet na području zaštite prirode. Već više desetljeća IUCN na brojnim konferencijama i kongresima razvija politiku i strategiju zaštite i očuvanja prirode te postavlja koncepte i standarde njihove provedbe. Jedno je od najvažnijih područja bavljenja IUCN-a je politika planiranja, organizacije i učinkovitog upravljanja zaštićenim područjem.⁶

Tijekom dvadesetog stoljeća diljem svijeta proglašen je velik broj zaštićenih područja, no kriteriji, terminologija i pristup upravljanju tim područjima uvelike su se razlikovali u pojedinim zemljama. Kako bi se zaštićena područja mogla uspoređivati i analizirati na globalnoj razini, pokazala se potreba za standardizacijom kategorija zaštite, a prvi korak u tom smjeru napravljen je još 1933. godine, kad je „*International Conference for the Protection of Fauna and Flora*” (Međunarodna konferencija za zaštitu faune i flore) predložila četiri kategorije: „nacionalni park”, „strogi rezervat prirode”, „rezervat flore i faune” i „rezervat sa zabranom lova i sabiranja”.

IUCN prvu jednostavnu podjelu na „nacionalni park”, „znanstveni rezervat” i „spomenik prirode” uvodi 1966. godine u publikaciji „*UN List of Protected Areas*” (Popis zaštićenih područja Ujedinjenih Naroda). Od tada su kategorije zaštićenih područja više puta mijenjane i prilagođavane.

Na svjetskom kongresu očuvanja prirode (*World Conservation Congress*) u Barceloni 2008. skupština IUCN-a (*International Union for Conservation of Nature – Međunarodna unija za očuvanje prirode*) prihvatila je nove definicije kategorija zaštićenih područja.

Kategorizacija iz 2008. godine temelji se na ciljevima upravljanja, što znači da se kategorija određenog područja određuje prije svega ovisno o tome kako se s njime u budućnosti planira „postupati”. Stoga ne postoje točno određena pravila koja se mogu primijeniti na bilo koje područje, već je odluka o kategoriji često rezultat procjene i dogovora.

Opće definicije kategorija zaštićenih područja nalaze se u nastavku, a preporuka je IUCN-a da svaka država ove definicije proširi i prilagodi svojim okolnostima i sustavu zaštite prirode. U

⁶Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 2010., 40. str.

priručniku IUCN-a „*Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*” (Priručnik za primjenu kategorija zaštićenih područja) može se naći detaljna analiza svake kategorije sa smjernicama za njihovu primjenu. Kategorije su slijedeće:⁷

Ia) Strict nature reserve (Strogi rezervat prirode) – Kategorija Ia obuhvaća strogo zaštićena područja izdvojena zbog zaštite biološke raznolikosti, i/ili geoloških i geomorfoloških vrijednosti, gdje su posjećivanje, korištenje prostora i drugi utjecaji na prostor strogo kontrolirani i ograničeni. Ova područja mogu služiti kao nezamjenjiva referentna područja za znanstvena istraživanja i monitoring.

Ib) Wilderness area (Područje divljine) – Kategorija Ib obuhvaća velika neizmijenjena ili vrlo malo izmijenjena područja očuvane prirode, bez značajnijih i stalnih ljudskih naselja, koja su zaštićena i kojima se upravlja na način da se u potpunosti očuva njihovo izvorno stanje.

II) National park (Nacionalni park) – Kategorija II predstavlja velika prirodna ili gotovo prirodna područja izdvojena sa svrhom zaštite cjelokupnih ekosustava, procesa koji se u njima odvijaju i vrsta koje oni podupiru, na način da ona istovremeno pružaju osnovu za okolišno i kulturalno prihvatljive duhovne, znanstvene, edukacijske, rekreativne i posjetiteljske aktivnosti.

III) Natural monument or feature (Prirodni spomenik ili obilježje) – Kategorija III zaštićenih područja štiti određenu prirodnu vrijednost, koja može biti reljefni oblik, morska hrid ili špilja, geološka osobitost poput speleološkog objekta ili živa pojava poput primjerice stabla visoke starosti. Ova su područja površinom najčešće mala, no mogu imati velik značaj za posjećivanje.

IV) Habitat / species management area (Područje upravljanja staništem ili vrstom) – Kategorija IV zaštićenih područja namijenjena je zaštititi točno određene vrste ili staništa, i upravljanje njime je usmjereno prema tom cilju. Područja zaštićena u ovoj kategoriji često, iako ne nužno, zahtijevaju provođenje redovitih aktivnih upravljačkih aktivnosti usmjerenih očuvanju vrste ili održavanju staništa.

⁷<http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/iucn-kategorije-zasticenih-podrucja-251.html>, (21.08.2016.)

V) Protected landscape / seascape(Zaštićeni kopneni / morski krajobraz) – Kategorija V zaštićenih područja obuhvaća ona područja gdje je dugotrajna interakcija čovjeka i prirode proizvela osebujne ekološke, biološke, kulturne i estetske vrijednosti, i gdje je održavanje tog odnosa nužno da bi se ove vrijednosti sačuvala.

VI) Protected area with sustainable use of natural resources (Zaštićeno područje s održivim korištenjem prirodnih resursa) – Kategorija VI zaštićenih područja namijenjena je očuvanju ekosustava i staništa, a usporedno s tim i pratećih kulturnih vrijednosti i tradicionalnih načina upravljanja prirodnim resursima. Ta su područja površinom uglavnom velika, njihov veći dio nalazi se u prirodnom stanju, dok se dio koristi na održiv način. Ekstenzivno i ne-industrijalizirano korištenje prirodnih resursa odvija se u skladu s prioritetom zaštite prirode tog područja.⁸

⁸<http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/iucn-kategorije-zasticenih-podrucja-251.html>, (21.08.2016.)

3. ZAŠTIĆENA PODRUČJA U HRVATSKOJ

Prvi koraci prema cjelovitijoj zaštiti nekoga područja na današnjem prostoru Republike Hrvatske vezani su uz Plitvička jezera. Društvo za uređenje i poljepšavanje Plitvičkih jezera i okolice pokrenulo je 1914. Godine donošenje zakona o proglašenju toga područja nacionalnim parkom, nakon čega su Financijskim zakonom za godinu 1928./29. Nacionalnim parkovima proglašeni Plitvička jezera, Bijele stijene i Štirovača. Treba imati na umu da to nisu bili nacionalni parkovi u današnjem smislu i u skladu s međunarodnim kriterijima, nego tek prva formalno zaštićena područja u nas.

Godinom početka suvremenog razdoblja organizirane zaštite prirode u Hrvatskoj drži se 1946., kada je osnovan Zemaljski zavod za zaštitu prirodnih rijetkosti, koji je poslije pod imenom Odjel za zaštitu prirodnih rijetkosti djelovao do 1960., a tada je osnovan Zavod za zaštitu prirode kao samostalno tijelo zaduženo za skrb o svim prirodnim dobrima. Godine 1949. donesen je Zakon o proglašenju nacionalnih parkova Plitvička jezera i Paklenica, prvih modernih nacionalnih parkova na području Hrvatske.

Prekretnicu u pogledu cjelovite zaštite nekoga područja donio je Zakon o zaštiti prirode iz 1960., kojim je istaknuta važnost cjelokupne zaštite prirode nekoga područja, za razliku od dotadašnjeg zakona koji se odnosio samo na pojedine prirodne rijetkosti.

Nakon toga doneseni su novi Zakoni o zaštiti prirode (1965. i 1976.), kojima su se proširile ovlasti i zadaće ustanova za zaštitu prirode. Zakon o zaštiti prirode iz 1994. Donio je dopune, vezane u prvom redu uz nacionalne parkove, a istinski je iskorak u zaštiti prirode Republike Hrvatske značilo donošenje Zakona o zaštiti prirode iz 2003. godine. Tim se zakonom prvi puta uvode plan upravljanja kao ključni dokument dugoročnoga uređenja funkcija i djelatnosti u zaštićenim područjima, regionalni park kao nova kategorija zaštićenoga područja, čuvari prirode (rendžeri), ali i mnoga druga važnija zakonska rješenja.⁹

⁹Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 2010., 17. i 18. str.

Radi specifičnog geografskog položaja gdje se isprepliću panonski, dinarski, mediteranski i predalpski utjecaji, Hrvatska je izrazito bogata u smislu krajobrazne i biološke raznolikosti. Zakonom o zaštiti prirode u Hrvatskoj zaštićeno je 420 područja od kojih su najljepša i najvrjednija područja zaštićena u 8 nacionalnih parkova (95 472 ha) i 11 parkova prirode (419 621 ha) što ukupno obuhvaća 515 093 ha površine.

Prema aktualnom Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13), u Hrvatskoj postoji 9 kategorija prostorne zaštite. To su: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma te spomenik parkovne arhitekture. Ukupna površina svih zaštićenih područja iznosi 717 921 ha.¹⁰

Slika 2. Plitvička jezera

Izvor: <http://www.adriaticatransfer.com/tolteam/upload/stranica/161/v684.jpg>, (17.08.2016).

¹⁰<http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Zasticena-podrucja>, (25.08.2016.)

3.1. Kategorije zaštićenih područja u Hrvatskoj

Zakon o zaštiti prirode (NN 70/05 i 139/08) utvrđuje 9 kategorija zaštićenih područja. Nacionalne kategorije u najvećoj mjeri odgovaraju jednoj od međunarodno priznatih IUCN-ovih kategorija zaštićenih područja.

U tablici 3 prikazane su *kategorije zaštićenih područja*, razina upravljanja i tko ih proglašava.¹¹

Tablica 3. Kategorije zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj

Kategorija zaštite	Namjena	Razina upravljanja	Proglašenja
STROGI REZERVAT	očuvanje izvorne prirode, praćenje stanja prirode te obrazovanje	županija	Vlada RH
NACIONALNI PARK	očuvanje izvornih prirodnih vrijednosti, znanstvena, kulturna, odgojno-obrazovna i rekreativna	državna	Hrvatski sabor
POSEBNI REZERVAT	očuvanje radi svoje jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti, a osobitog je znanstvenog značenja	županija	Vlada RH

¹¹<http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja-u-hrvatskoj-255.html>, (23.06.2016.)

PARK PRIRODE	zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti, odgojno-obrazovna, kulturno-povijesna, turističko-rekreacijska namjena	državna	Hrvatski sabor
REGIONALNI PARK	zaštita krajobrazne raznolikosti, održivi razvoj i turizam	županija	županijska skupština ili Gradska skupština Grada Zagreba
SPOMENIK PRIRODE	ekološka, znanstvena, estetska ili odgojno - obrazovna	županija	županijska skupština ili Gradska skupština Grada Zagreba
ZNAČAJNI KRAJOBRAZ	zaštita krajobrazne vrijednosti i biološke raznolikosti ili kulturno-povijesne vrijednosti ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja, odmor i rekreacija	županija	županijska skupština ili Gradska skupština Grada Zagreba
	očuvanje prirodne ili	županija	županijska skupština ili

PARK - ŠUMA	sađene šume veće krajobrazne vrijednosti, odmor i rekreacija		Gradska skupština Grada Zagreba
SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE	očuvanje umjetno oblikovanog prostora odnosno stabla koji ima estetsku, stilsku, umjetničku, kulturno-povijesnu, ekološku ili znanstvenu vrijednost	županija	županijska skupština ili gradska skupština Grada Zagreba

Izvor: <http://www.dzpz.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja-u-hrvatskoj-255.html>, (23.08.2016).

Referentna baza i službeni izvor podataka o zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj je **Upisnik zaštićenih područja** Uprave za zaštitu prirode Ministarstva zaštite okoliša i prirode. Podaci iz Upisnika zaštićenih područja su javni. Prema Upisniku zaštićenih područja Ministarstva zaštite okoliša i prirode u Republici Hrvatskoj ukupno je zaštićeno 409 područja u različitim kategorijama.

Zaštićena područja danas obuhvaćaju 8,56 % ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,24 % kopnenog teritorija i 1,94 % teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode (4,56 % ukupnog državnog teritorija).

Tablica 4. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

KATEGORIJA	broj zaštićenih područja	površina (km²)	% površine RH
Strogi rezervat	2	24,25	0,03

Nacionalni park	8	966,65	1,10
Posebni rezervat	77	398,30	0,45
Park prirode	11	4020,90	4,56
Regionalni park	2	1020,12	1,16
Spomenik prirode	81	1,18	0,001
Značajni krajobraz	83	1077,77	1,22
Park-šuma	26	30,23	0,03
Spomenik parkovne arhitekture	119	7,78	0,01
Ukupno zaštićenih područja u RH	409	7547,18	8,56

Izvor: Upisnik zaštićenih područja (stanje 29. travnja 2016.)

Slika 3. Parkovi Hrvatske

Izvor: <http://tris.com.hr/2014/10/osvjezavajuci-nacionalni-park-krka-se-osvjezio-na-internetu/>, (05.09.2016.)

3.2. Međunarodno zaštićena područja u Hrvatskoj

Zahvaljujući svojoj iznimnoj vrijednosti i očuvanosti neka područja Republike Hrvatske prepoznata su i kao međunarodno vrijedna područja.

Tako se Plitvička jezera nalaze na UNESCO-voj Listi svjetske baštine kao jedino hrvatsko područje uvršteno na ovaj popis radi svoje prirodne baštine. Planina Velebit i Mura-Drava-Dunav dio su međunarodne mreže rezervata biosfere (UNESCO-ov znanstveni program Čovjek i biosfera – MaB), dok se pet područja nalazi na Popisu međunarodno vrijednih

močvara Konvencije o močvarama od međunarodne važnosti naročito kao staništa ptica močvarica (Ramsarska konvencija) – Kopački rit, Lonjsko polje, Delta Neretve, Crna Mlaka i Vransko jezero. Najnoviji doprinos međunarodnom prepoznavanju hrvatskih prirodnih vrijednosti je ulazak Papuka u Europsku mrežu Geoparkova.

Tablica 5. Međunarodno zaštićena područja u Hrvatskoj

Međunarodno zaštićena područja u Republici Hrvatskoj			
međunarodna zaštita	naziv područja	godina proglašenja	nacionalna zaštita
UNESCO - Lista svjetske baštine	Plitvička jezera	1979.	Nacionalni park Plitvička jezera
MAB - Rezervat biosfere	Planina Velebit	1977.	Nacionalni park Paklenica Nacionalni park Sjeverni Velebit Park prirode Velebit
MAB - Rezervat biosfere	Mura-Drava-Dunav	2012.	Regionalni park
Popis međunarodno vrijednih močvara Ramsarske konvencije	Crna Mlaka	1993.	Posebni ornitološki rezervat Crna

Međunarodno zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

			Mlaka
	Kopački rit	1993.	Park prirode Kopački rit
	Lonjsko polje i Mokro polje, uključujući Krapje đol	1993.	Park prirode Lonjsko polje Posebni ornitološki rezervat Krapje đol
	Delta Neretve	1993.	-
	Vransko jezero	1999.	Park prirode Vransko jezero
Europska mreža Geoparkova	Papuk	2007.	Park prirode Papuk

Izvor: <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj/medunarodno-zasticena-podrucja-u-republici-hrvatskoj-256.html>, (29.08.2016.)

Još tri hrvatska područja nalaze se na Pristupnoj (tentativnoj) listi za UNESCO-ovu Listu svjetske baštine - šire područje Kornata, Velebit i Lonjsko polje, koje je 2005. godine predalo svoju kandidaturu za upis na listu kao mješovito područje kulturne i prirodne baštine, što je ujedno i prva kandidatura Hrvatske za mješovito dobro Svjetske baštine.

Strategijom i akcijskim planom zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske (NN 143/08) predviđeno je i vrednovanje područja PP Vransko jezero, Ličkog polja i Ogulinsko-plašćanskog područja za upis na Popis međunarodno vrijednih močvara Ramsarske konvencije.

Ista strategija predviđa i stručno vrednovanje područja NP Mljet, NP Kornati, PP Telašćica i PP Lastovsko otočje za kandidaturu na Popis posebno zaštićenih područja značajnih za Sredozemlje SPA Protokola Konvencije o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja (Barcelonska konvencija).¹²

¹²<http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj/medunarodno-zasticena-podrucja-u-republici-hrvatskoj-256.html>, (29.08.2016.)

4. UTJECAJ ZAŠTIĆENIH PODRUČJA NA RAZVOJ LOKALNE ZAJEDNICE

Svaka koncepcija vrednovanja potencijalnog ili već proglašenoga zaštićenog područja polazi od toga da se njegove vrijednosti moraju sagledati u cijelosti te da se dokaže ukupna vrijednost promatranoga prostora kako s gledišta općedruštvenih interesa, tako i s gledišta interesa lokalnog stanovništva.¹³

Glavni utjecaj na lokalne stanovništvo zasigurno ima turizam te popratne aktivnosti vezane uz njega. DA bi turizam unutar zaštićenog područja bio efikasan te da bi pružao mnogo dobrobiti svima, pa i lokalnom stanovništvu jako je važno da se upravljanje zaštićenim područjem temelji na održivom razvoju, kako gospodarskom, tako društvenom i ekološkom.

4.1. Turizam kao glavni pokretač razvoja lokalne zajednice

Turizam u zaštićenim područjima stvara dobrobiti kao i štete. Ovi efekti u međusobnoj su interakciji na različite načine. Potencijalne dobrobiti od turizma u zaštićenim područjima su: porast zaposlenja za lokalno stanovništvo, porast dohotka, stimuliranje i diversifikacija lokalne ekonomije, poticanje lokalne proizvodnje, doprinos očuvanju prirodnog i kulturnog nasljeđa, podrška istraživanju i razvoju dobrih ekoloških navika, podrška ekološkoj edukaciji posjetitelja i lokalnog stanovništva itd.

Negativni učinci proizlaze iz samih turističkih posjeta, ali mnogima se može kompetentno upravljati, a time ih i umanjiti. Trošak turizma u zaštićenim područjima poprima tri oblika; financijsko-ekonomski (porast troškova sigurnosti, zapošljavanja dodatnog osoblja i gradnja objekata potrebnih turistima itd.), društveno-kulturni (različiti konflikti između turista, ciljeva turističkog razvoja i rezidenata) te ekološki troškovi (degradacija okoliša, gubitak bioraznolikosti itd.).

Uloga zaštićenih prostora ima sve veće značenje u razvoju turizma. Ova se tvrdnja može potvrditi i brojkama koje su prikazane u istraživanju Instituta za turizam iz Zagreba (2007):

¹³Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 2010., 71. str.

- Potražnja za turizmom temeljenim na prirodi čini 7 % od ukupne svjetske turističke potražnje; njena godišnja stopa rasta iznosi između 10 % i 30 %;
- Potražnja za eko turizmom čini između 7 % i 10 % svjetske turističke potražnje s godišnjim stopama rasta između 2 % i 4 %;
- Potražnja za avanturističkim turizmom, koji je također temeljen na korištenju prirodnih resursa raste po godišnjim stopama od 8 %.¹⁴

Veza između zaštićenih područja i turizma stara je koliko i povijest zaštićenih područja. Ključni je izazov odvijanja turističkih aktivnosti u zaštićenim područjima održivost – kako učinkovito upravljati zaštićenim područjima i pri tome osigurati da njihove prirodne vrijednosti i dobra koja privlače turiste budu zaštićena i sačuvana za buduće generacije.¹⁵

Tablica 6. Broj gostiju u hrvatskim Nacionalnim parkovima u 2015.

Koliko je gostiju posjetilo nacionalne parkove 2015. godine

JAVNA USTANOVA	BROJ EVIDENTIRANIH POSJETITELJA 2015
NP Brijuni	149.444
NP Kornati	*157.574
NP Krka	951.106
NP Mljet	112.156
NP Paklenica	119.686
NP Plitvička jezera	1.357.304
NP Risnjak	12.715
NP Sjeverni Velebit	16.471
	ukupno: 2.876.456

*Procjena br. putnika na evidentiranim brodicama. Procjena s neevidentiranim je cca 200.000.

Izvor: Ministarstvo zaštite prirode i okoliša

Izvor: <http://m.tportal.hr/vijesti/442827/Koje-su-nacionalne-parkove-najvise-pohodili-turisti-i-zasto.html>,

(06.09.2016.)

¹⁴Petrić, L., Kako turizam razvijati na održiv način u zaštićenim obalnim prostorima? Primjer "Park prirode Biokovo". Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/59310, (02.09.2016.)

¹⁵Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 287. str.

4.2. Utjecaj na ekonomsku održivost

Ekonomski održiv razvoj pretpostavlja ostvarivanje gospodarskog rasta i učinkovitosti.¹⁶ Pod ekonomski vrednovanjem smatra se pridruživanje novčanih vrijednosti svim dobrima i uslugama koje osigurava prirodni okoliš, bez obzira je li im moguće pripisati tržišne vrijednosti ili nije. Takvo vrednovanje jedini je način da se neke prirodne osobitosti, koje se intuitivno smatraju značajnima, kvantificiraju i na taj način uđu u razmatranje kod izrade planova razvoja i korištenja zaštićenih područja.¹⁷

Polazeći od koncepcije upravljanja zaštićenim područjem po kojoj ono mora biti dugoročno održivo i u skladu s potrebama lokalnoga stanovništva, u ekonomskome vrednovanju se utvrđuju zatečene i očekivane dobrobiti na kojima se može graditi takva koncepcija.

Zatečene i očekivane dobrobiti vezane su uz transformaciju zatečenih gospodarskih aktivnosti, koje se izmijenjene mogu upotrijebiti kao značajana dodatni izvor prihoda za lokalne zajednice i posredno za uprave zaštićenoga područja te također uz nove aktivnosti kojima smisao daje upravo samo zaštićeno područje (turizam, sport i rekreacija, edukacija, znanstveno istraživački rad i dr.) a od kojih posredno dobrobiti ima i lokalna zajednica.

Uz nove uvjete upotrebljavanja prostora, neki će njegovi dosadašnji korisnici, jednako gospodarski subjekti i lokalno stanovništvo, vjerojatno izgubiti dio prihoda ili vrijednosti. U načelu, ispravan pristup u ovakvim je slučajevima ili davanje naknade za izgublenu vrijednost i prihode ili kompenzacija tih vrijednosti kroz pomoć u transformaciji djelatnosti, kako bi se ona prilagodila novim uvjetima.

Dobrobiti i moguće naknade opravdano je podijeliti na one koje su vezane uz upravu i samo upravljanje vrijednostima zaštićenoga područja te na dobrobiti i naknade koje su vezane za lokalnu zajednicu.

Izravne dobrobiti od očuvanja i zaštite zaštićenoga područja ostvaruje uprava od sljedećih djelatnosti:

¹⁶Herceg, N., Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., 256. str.

¹⁷Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 71. str.

- Posjetiteljsko-edukativnih usluga što uključuje plaćanje naknade za ulaz (ulaznica), boravišne takse, plaćanje parkiranja, kampiranja te usluga edukacije posjetitelja (vođenje i tumačenje),
- Koncesijskih odobrenja za pojedine sportsko-rekreativne djelatnosti (npr. rafting, kanu, kajak, sportski ribolov, foto-safari, ekstremni sportovi, biciklizam, jahanje i dr.),
- Naknada za dopuštena komercijalna upotrebljavanja zaštićenoga područja (promocije, izložbe, fotografiranje, snimanja filmova i druga događanja),
- Pratećih usluga kao što su certificiranje proizvoda lokalnoga stanovništva, marketinške usluge i dr.

Neizravne dobrobiti od uspostave nekoga zaštićenog područja ostvaruje ukupna lokalna zajednica preko lokalne uprave, kroz sljedeće prihode:

- Povećanja poreznih prihoda na osvareno povećanje vrijednosti na tržištu nekretnina,
- Novih poreznih prihoda od otvaranja novih radnih mjesta,
- Povećanja poreznih prihoda od rasta usluga, a posebno od ugostiteljskih i drugih turističkih usluga, prometa i trgovine, prodaje specifičnih prehrambenih proizvoda i sl.

Izravne naknade vezuju se uz one djelatnosti i aktivnosti uprava koje zahtijevaju naknadu za vlasnička prava lokalnome stanovništvu, kao što su otkup zemljišta, građevina i kuća radi prenamjene ili naknade za popravljjanje zatečenoga stanja.

Neizravne naknade isplaćuju se samo onim zatečenim gospodarskim subjektima kojima se uskraćuje ili umanjuje pravo na dosadašnji način rada pod uvjetom da do sada nisu svojim radom ugrožavali okoliš. Takve naknade u načelu idu na teret onoga tko im je ta prava prethodno odobrio, odnosno na teret lokalne uprve (ili državne uprave).¹⁸

¹⁸Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 72. i 73. str.

Poslovanje nacionalnih parkova u 2015. i 2014.

2014. G.	Plitvička jezera	Krka	Brijuni	Komati	Mijet	Risnjak	Sj Velebit	Paklenica
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	234.300.178	68.260.263	46.855.798	7.371.746	10.664.611	4.983.756	2.769.851	7.743.819
UKUPNI RASHODI I IZDACI	183.142.745	55.955.370	44.894.524	7.104.436	13.051.320	5.056.863	2.739.851	7.760.051
VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA	51.157.433	12.304.893	1.961.274	267.310	0	0	30.000	0
MANJAK PRIHODA I PRIMITAKA					2.386.709	73.107		16.232

2015. G.	Plitvička jezera	Krka	Brijuni	Komati	Mijet	Risnjak	Sj Velebit	Paklenica
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	274.445.631	79.550.414	45.443.394	8.071.365	12.888.769	5.269.806	4.164.911	10.915.136
UKUPNI RASHODI I IZDACI	191.719.467	79.363.638	50.087.636	7.670.452	15.891.091	4.365.997	4.590.167	10.708.369
VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA	82.726.164	186.776	0	400.913	0	903.809	0	206.767
MANJAK PRIHODA I PRIMITAKA	0	0	4.644.242	0	3.002.322	0	425.256	0
PRENEŠENI VIŠAK IZ PRETHODNOG RAZDOBLJA	46.624.753	53.628.628		2.846.527	4.876.361		319.930	2.634.330
PRENEŠENI MANJAK			9.375.565			213.872		
UKUPNO VIŠAK	129.350.917	53.815.404		3.247.440	1.874.039	689.937		2.841.097
UKUPNO MANJAK			14.019.807				105.326	

Izvor: Ministarstvo zaštite prirode i okoliša

Slika 4. Poslovanja hrvatskih nacionalnih parkova u 2014. i 2015.

Izvor: <http://m.tportal.hr/fotografija?imgId=929009>, (05.09.2016.)

4.3. Utjecaj na društvenu održivost

Društvena održivost postiže se ostvarivanjem zadovoljavajućeg stupnja životnog standarda.¹⁹ Društvena zajednica temeljna je komponenta razvoja svakoga prostora, a o demografskim procesima koji je karakteriziraju te njenim sociopsihološkim obilježjima ovisi implementacija svake gospodarske djelatnosti. Svakako, po zakonu isprepletenosti i međutjecaja gospodarskih i demografskih procesa, takva djelatnost jednom primijenjena ima značajan utjecaj na daljnji demografski razvoj i obilježja prostora.²⁰

Povećani broj turista može ometati aktivnosti zajednice i natjecati se za rekreacijska mjesta i druge usluge. Loše planiran turistički razvoj može voditi ka povećanoj zakrčenosti, razbacivanju, vandalizmu i kriminalu. Vlasti mogu pogoršati ove probleme ako postave kratkotrajne ekonomske interese, između ostalog, na primjer izgradnjom neodgovarajućih infrastruktura ili neuspjehom zadovoljenja potreba lokalne zajednice. Kada se ovo dogodi, lokalna podrška zaštićenom području može biti ugrožena.

Ponekad turizam u zaštićenim područjima traži samo sezonska zaposlenja, ostavljajući stanovništvo nezaposlenim van ili tokom sporih sezona. Ipak, ovo možda odgovara lokalnoj zajednici. Tamo gdje su agencije zaštićenih područja razvile posjetilačke upravne regulacije, koje takođe utječu na lokalno stanovništvo, mogu postojati negativni socio-kulturni utjecaji (npr. zabrane tradicionalnih radnji kao što su sakupljanje ogrevnog drveta ili duhovne upotrebe koje zahtijevaju ulazak u zaštićeno područje). Drugi negativni utjecaji mogu se pojaviti tamo gdje lokalne tradicije postanu komercijalizirane i izgube svoj integritet ili autentičnost. Primjer bi mogli biti plesovi, koji su nekad imali važnu socijalnu ulogu ali su sad postavljeni samo za zabavljanje posjetioaca. Negativni utjecaji su najčešći kada zajednici nije dato da bira ili kada nema kontrole u razvoju turizma.

Autsajderi često dodjeljuju negativne konotacije u kulturnoj promjeni, dok oni koji prolaze kroz promjene mogu biti pozitivni prema novim idejama ili pristupima. Zato je važno da oni na koje utječe kulturna promjena budu oni koji odlučuju da li je ova promjena prihvatljiva. Odgovarajuće planiranje je potrebno tijekom razvoja da bi se izbjegli negativni utjecaji od

¹⁹Herceg, N., Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., 256. str.

²⁰Radeljak, P., Pejnović, D., Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka, Godišnjak Titius 1(1), Split, 2008. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/401956.RadPejn-NP_Krka_konacno_za_CROSB_I_2.pdf, (05.09.2016.)

početka, ali također jer upravljačke tehnike koje mogu biti upotrijebljene za rješavanje problema ako se isti pojave. Sve opasnosti su veće tamo gdje je oštra razlika između imućnosti turista i siromaštva zajednice domaćina.²¹

4.4. Utjecaj na ekološku održivost

Zaštićena područja predstavljaju jedan od temelja održivog razvoja u Europi i svijetu. Upravljanje tim područjima zahtijeva stručne podloge te izradu kratkoročnih i dugoročnih planova. Na taj način osigurava se očuvanje prirodnih fenomena i ukupne biološke i krajobrazne raznolikosti nekog područja.²²

Ekološki održiv onaj je razvoj koji poštuje prihvatni kapacitet, tj. sposobnost okoliša da podnese onečišćenje i iscrpljivanje prirodnih izvora. U slučaju zaštićenih područja to dobiva novu dimenziju; budući da su ona obično vrlo atraktivna za posjećivanje, a turističko-rekreativna funkcija jedna je od njihovih osnovnih namjena, iznimno je važno da se ona implementira na način koji neće narušiti izvorne prirodne i kulturne kvalitete.²³

Najvažniji je utjecaj turizma njegovo izravno zauzimanje prirodnoga prostora i okoliša za izgradnju turističkih kapaciteta i infrastrukture. Bitni su činitelji pritom:

- Izbor lokacije,
- Veličina zemljišta namijenjenoga za smještajne kapacitete i opremanje infrastrukturom,
- Upotrebljavanje građevinskog materijala.

Drugi važan element turizma u zaštićenim područjima čine negativni utjecaji i pritisci na okoliša koji proizlaze iz turističkih aktivnosti, koje se najčešće ogledaju kroz:

- Intenziviranje neodrživog upotrebljavanja zemljišta,
- Potrebe krčenja šume,
- Eroziju i gubitak biološke raznovrsnosti,

²¹Stojanović, N., Konzervacija i turizam u zaštićenim područjima, br. 4., Sveučilište Banja Luka, 2005. Dostupno na: http://glasnik-sfbl.rs.ba/glasnik_pdf/Glasnik_4/Glasnik_4_8_91-114.pdf, (03.09.2016.)

²²Barčić, D., Panić, N., Ekološko vrednovanje u zaštićenom prostoru parka prirode Kopački rit, Šumarski list br. 7–8, CXXXV, Hrvatsko šumarsko društvo, Zagreb, 2011. Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/106694, (29.08.2016.)

²³<http://www.geografija.hr/hrvatska/np-krka-turizam-i-odrzivi-razvoj-2-dio/>, (03.09.2016.)

- Neadekvatna ponašanja i neregulirane turističke aktivnosti,
- Rizik od unošenja stranih vrsta,
- Promjenu staništa, uznemiravanje vrsta i narušavanje funkcija ekoloških sustava uslijed građevinskih aktivnosti i stalne prisutnosti ljudi,
- Neodrživo upotrebljavanje izvora vode,
- Uznemiravanje faune povećanim motoriziranim prometom i proizvodnju i odlaganje otpada.

Dosad se u velikom broju slučajeva kao najveća prijetnja od turizma pokazala ona vezana i uz moguću izgradnju prekobrojnih smještajnih kapaciteta, sportsko-rekreacijskih sadržaja i prometne infrastrukture u zaštićenim područjima.

Upravo predimenzionirani razvoj turizma neminovno dovodi do degradacije zaštićenih područja, što jednako izaziva nezadovoljstvo stručnjaka, ali i posjetitelja koji radi pada kvalitete turističkoga doživljaja postupno napuštaju takva odredišta. Jednako tako, ove posljedice ne zaobilaze ni lokalno stanovništvo.²⁴

4.5. Problemi unutar zaštićenih područja

Nacionalni parkovi mogu biti nositelji kvalitetne turističke ponude nekog prostora, ali nikako zone koncentracije smještajnih kapaciteta, što se u nekim našim nacionalnim parkovima pokazuje kao problem (Plitvička jezera i Brijuni). S druge strane, glavna funkcija parka prirode jest zaštita prirodnog područja od veće koncentracije gospodarskih djelatnosti ili pretjerane izgradnje.

Važno je da su na prostoru parka prirode još prije proglašenja postojali određeni oblici gospodarskih djelatnosti i stambeno-gospodarske izgradnje, za razliku od nacionalnih parkova. Radi toga se turizam ili neka druga gospodarska djelatnost ne mora nužno isključiti s područja parka prirode, ali se treba svesti u okvire u kojima neće uništiti glavni fenomen radi kojeg se pristupilo zaštiti (npr. konflikt proširenja skijališta i šumske površine u Parku prirode Medvednica).

²⁴Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 287. i 288. str.

Nacionalne parkove i parkove prirode pogađaju neki problemi opće naravi – npr. nepostojanje prostornih planova zaštićenih područja, a paralelno s time ni planova upravljanja, slaba ekološka osviještenost predstavnika lokalne samouprave radi čega dolazi do različitih vizija gospodarenja i zaštite, konflikti s lokalnim stanovništvom radi promjene u gospodarenju prostorom, pretjeran turistički promet, opasnost od onečišćenja povezana s širim ekološkim prilikama – ali i neki specifični problemi, karakteristični za pojedini nacionalni park ili park prirode.

U skupini specifičnih problema najčešći su:

- neriješen odvod komunalnih otpadnih voda i sanacije kanalizacije (NP Plitvička jezera, Risnjak, Mljet, Brijuni i Krka),
- direktni i indirektni utjecaji rata vidljivi na životinjskom i biljnom fondu, kao i na devastiranoj infrastrukturi (NP Plitvička jezera, PP Velebit i Kopački rit),
- krivolov (NP Plitvička jezera, Paklenica, Kornati, Krka, Sjeverni Velebit, PP Velebit, Lonjsko polje, Papuk, Vransko jezero i Biokovo),
- zapuštanje tradicionalnih djelatnosti (NP Plitvička jezera, PP Lonjsko polje i Žumberak-Samoborsko gorje),
- nekontrolirana ilegalna sječa šuma ili neriješeni odnosi s lokalnim šumarijama (NP Risnjak, Sjeverni Velebit i PP Kopački rit),
- aktivni ili nesansirani kamenolomi (PP Papuk i Medvednica),
- nelegalna gradnja (NP Mljet, Kornati, Sjeverni Velebit, PP Velebit, Vransko jezero i Medvednica),
- neadekvatno locirani deponiji otpada (NP Krka, PP Biokovo i PP Telašćica),
- opasnosti od požara (NP Mljet, Krka, PP Vransko jezero, Biokovo i Telašćica), itd.

Jedan od velikih problema jest i problem financiranja. Naime, javne ustanove koje provode zaštitu u zaštićenim područjima često su, prisiljene poslovati na tržišnim osnovama pa se pritom u drugi plan stavljaju primarni razlozi njihova postojanja: zaštita prirode i edukacija, a u prvi plan dolaze razvijanje turizma, promocija, itd.

Razlog tome jest namjera države da pod svaku cijenu smanji broj korisnika državnog proračuna, pa je priljev sredstava iz državne blagajne za funkcioniranje javnih ustanova sve manji. Tako dolazimo do situacije da je novac iz proračuna najčešće dostatan samo za isplate

plaća zaposlenih u javnim ustanovama nacionalnih parkova i parkova prirode, dok za konkretne projekte zaštite prirode i edukacije posjetitelja, nema sredstava.

Primjerice, u 18 zaštićenih područja zaposleno je ukupno oko 1 500 djelatnika, dok ih je samo oko 300 financirano iz državnog proračuna. Iz proračuna je ukupno u 2003. godini izdvojeno oko 5,5 milijuna eura za sva zaštićena područja, što je definitivno premalo. Iako samo nekoliko nacionalnih parkova i parkova prirode u sistematizaciji radnih mjesta ima predviđeno radno mjesto edukatora/interpretatora, sva zaštićena područja, provode barem neki od vidova aktivne edukacije posjetitelja.

Kao problem pojavljuje se i prevelika zastupljenost političara u upravnim tijelima nacionalnih parkova i parkova prirode, kao i u nadležnom Ministarstvu kulture i njegovom Odjelu za zaštitu prirodnih vrijednosti. Većim udjelom stručnjaka u tim tijelima svakako bi se doprinijelo kvalitetnijem gospodarenju zaštićenih područja.

Zanimljivo je da su prema spomenutom udjelu visoko pozicionirane neke države Latinske Amerike (Venezuela, Čile i Kolumbija), a da su neke razvijene države zapadne Europe daleko iza Hrvatske (Francuska i Španjolska). To dokazuje relativnost iznesene tvrdnje, jer gotovo jednaku važnost prilikom zaštite prirode imaju materijalne mogućnosti i svijest zajednice kao i postojanje površina s pretežito prirodnim krajolikom, kojih je u rano industrijaliziranim zemljama zapadne Europe mnogo manje.

Upravo iz toga proizlazi šansa Hrvatske, koja u usporedbi s industrijski opterećenim državama zapadne Europe zauzima vrlo velike površine “netaknute” prirode, a one bi se uz sve jače izraženu želju i ekološku svijest – te povećana materijalna ulaganja – mogle zaštititi i time sačuvati za buduće naraštaje, ali i na pametan način ponuditi ograničenom broju turista. Ne smije se zaboraviti ni poprilična tradicija zaštite prirode u nas, prema kojoj se Hrvatska može mjeriti s mnogo razvijenijim državama.

Podizanje cjelokupne ekološke svijesti, ne samo u pogledu širenja zaštićenih područja nego i općenito u pogledu borbe za kvalitetniji život, aktualan je zahtjev koji pred nas postavlja Europska Unija u ovom, po mnogočemu sudbonosnom, razdoblju za budućnost Hrvatske. Iz svega navedenoga proizlazi da se Hrvatska mora odlučnije i adekvatnije angažirati u zaštiti prirode te njezinim gospodarenjem u skladu s konceptom održivoga razvoja, kako bi krilatica

mnogih političara, poduzetnika i ekologa “Prostor – najvredniji hrvatski razvojni resurs”, postala i realnost.²⁵

4.6. Upravljanja zaštićenim područjima

Suradnja lokalnog stanovništva i ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode, svakako su jedna od poluga pokretanja ruralnoga razvoja o kojoj vrijedi razgovarati i koju treba nastojati planirati.²⁶

Potreba za aktivnim upravljanjem zaštićenim područjima postala je jasna nakon što se iskustveno pokazalo da se zaštita nekog područja ne može postići samim proglašenjem njegove zaštite (tzv. „papirnatih parkovi“) nego da je za zaštitu prirode neophodno utjecati na aktivnosti koje se odvijaju u tom području. Upravljanje zaštićenim područjima zapravo se, kao i bilo koje drugo upravljanje, odnosi na upravljanje ljudskim djelatnostima koje se odvijaju u tom području, pri čemu se neke djelatnosti mogu nastojati ograničiti ili prilagoditi, dok se druge nastoje poticati.²⁷

U suvremenom upravljanju zaštićenim područjima, čija su ključna načela potvrđena i posljednjim kongresom nacionalnih parkova u Durbanu 2003. godine, tri su temeljna cilja predviđena za dugoročno održivo upravljanje:

- Očuvanje – trajno očuvati i unaprijediti prirodnu raznolikost i kulturnu baštinu
- Edukacija i rekreacija – promovirati mogućnosti za razumijevanje i uživanje u netaknutoj prirodi i ostalim specifičnim kvalitetama parka
- Jačanje lokalne zajednice – intenzivirati suradnju s lokalnim zajednicama, s ciljem regionalnoga gospodarskog rasta i razvoja, osiguravanja održivoga prihoda te indirektno otvaranja novih radnih mjesta.²⁸

²⁵<http://www.geografija.hr/hrvatska/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj-oblici-i-problemi/>, (02.09.2016.)

²⁶<http://www.vusz.hr/novosti-najave-i-sluzbene-obavijesti/zasticena-podrucja-prirode-i-razvoj-lokalne-zajednice>, (25.08.2016.)

²⁷<http://www.dzpp.hr/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima-1101.html>, (27.08.2016.)

²⁸Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 20. i 21. str.

Upravljanje zaštićenim područjem ponekad se može činiti vrlo jednostavnim, a ponekad nedostižno kompliciranim ili čak besmislenim. Zapravo se radi o složenom i zahtjevnom procesu koji, ako se provodi promišljeno i prilagođeno uvjetima u kojima se odvija, najčešće ipak ima smisla.

Pojednostavljeno rečeno, upravljanje zaštićenim područjem je ciklički proces u okviru kojeg provođenjem unaprijed određenih aktivnosti pokušavamo postići ciljeve koje smo si zadali.

Taj proces uključuje procjenu ili vrednovanje stanja područja, definiranje ciljeva upravljanja i planiranje aktivnosti koje je potrebno provesti da bi se oni postigli, provedbu tih aktivnosti uz istovremeno praćenje njihove provedbe i procjenu učinkovitosti te prilagodbu planiranih aktivnosti ukoliko se za tim pokaže potreba, nakon čega se cijeli proces ponavlja. Shematski prikaz tog procesa prikazan je na slici 3.

Slika 5. Upravljanje zaštićenim područjem

Izvor: <http://www.dzrp.hr/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima-1101.html>, (05.09.2016.)

Procjena (vrednovanje) stanja područja (ili nekog njegovog dijela ili neke vrijednosti koja se želi očuvati) zapravo je analiza svih prikupljenih informacija relevantnih za to područje, koja nam služi kao osnova i argumentacija za definiranje ciljeva i aktivnosti upravljanja. Procjena stanja trebala bi odgovarati na sljedeća pitanja:

- Koje su glavne komponente zaštite?
- Što možemo zaključiti iz informacija s kojima trenutno raspolažemo?
- Koje vjerojatne promjene ili trendove koji mogu utjecati na zaštitu trebamo predvidjeti?
- Koji dijelovi zaštićenog područja su zahvaćeni promjenama ili su ugroženi?
- Što su prioriteti za upravljanje i koji su nam glavni pristupi i/ili strategije?

Cilj upravljanja je jasan opis onoga što želimo postići upravljanjem. Aktivnosti upravljanja su radnje koje je potrebno poduzeti radi postizanja zadanog cilja tj. ciljeva. Provedba podrazumijeva provedbu planiranih aktivnosti. Praćenje se u ovom kontekstu zapravo odnosi na dvije različite aktivnosti: praćenje provedbe planiranih aktivnosti (u smislu što je napravljeno, kako i kada) te na praćenje njihove učinkovitosti (u smislu praćenja promjene stanja onoga što se želi očuvati tj. zaštititi).

Upravljanje zaštićenim područjima trebalo bi biti:

- Temeljeno na preuzetoj obavezi – to jest u skladu s ciljevima radi kojih je područje zaštićeno
- Prikladno – što znači da je prilagođeno specifičnim uvjetima i potrebama područja te da se, koliko god je to moguće, temelji na već uspostavljenoj praksi i uvriježenim načinima donošenja odluka. To nikako ne znači da u upravljanju zaštićenim područjima ne bi trebalo koristiti nove ideje i dokazano dobru praksu i iskustva iz drugih područja, no ako se takve promjene uvode naglo i nasilno vrlo vjerojatno će izazvati neprihvatanje i otpor onih na koje se odnose te mogu naići na neuspjeh.
- Prilagodljivo – podrazumijeva mogućnost prilagodbe aktivnosti promjenjenim uvjetima u kojima se odvija upravljanje (kao npr. promjenama nastalim uslijed prirodnih dinamičkih procesa – požari, poplave ili slično, promjenama političkih i/ili socio-ekonomskih okolnosti, promjenama stanja ciljeva zaštite s obzirom na učinkovitost ili neučinkovitost upravljanja i dr.), a da se pri tom ne ugrozi postizanje ciljeva radi kojih je područje zaštićeno.

- Participatorn – što znači da dionici aktivno, svojim savjetima, prijedlozima i/ili provođenjem konkretnih aktivnosti, sudjeluju u upravljanju zaštićenim područjem.
- Planirano – što znači da su ciljevi i aktivnosti upravljanja unaprijed promišljeni i isplanirani te da se njihova provedba odvija po unaprijed određenim prioritetima i planu, a ne spontano i stihijski.
- Transparentno – to jest otvoreno prema javnosti i jasno.²⁹

4.6.1. Projekt Zaštićena područja za prirodu i ljude

Svjetska organizacija za zaštitu prirode – World Wide Fund for Nature (WWF) pokrenula je četverogodišnji projekt "Zaštićena područja za prirodu i ljude" koji je nastavak projekta "Parkovi Dinarskog luka" u koji je uključeno i svih osam hrvatskih nacionalnih parkova i jedanaest parkova prirode te Pećinski park Grabovača, u cilju njihova održivog razvoja.

Slika 6. Logo WWF-a

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/World_Wide_Fund_for_Nature, (05.09.2016.)

²⁹<http://www.dzrp.hr/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima-1101.html>, (27.08.2016.)

WWF je projekt "Parkovi Dinarskog luka" provodio od 2012. do 2014. godine, kada je osnovana i asocijacija Parkovi Dinarida – mreža zaštićenih područja Dinarida. Njezinim članovima postalo je 46 parkova Dinarskog luka, među kojima i 20 zaštićenih područja iz Hrvatske, a sjedište joj je u Podgorici. Novi projekt "Zaštićena područja za prirodu i ljude" financira Švedska međunarodna razvojna agencija - Sida s 4,2 milijuna eura.

Projekt ima dva glavna cilja – prvi je da ljude koji rade u upravama parkova poveže s lokalnom zajednicom i da je lokalna zajednica uključena u procese donošenja odluka u zaštićenim područjima. Kroz program će se izgraditi jaka podrška u lokalnim zajednicama za utjecanje i nadzor nacionalnih zakona i omogućiti uključivanje lokalnih iskustava u nacionalne politike.

Želi se postići da se u parkovima, primjerice, razvije održiva turistička ponuda. Projektom se želi da ljudi koji žive i rade u parkovima zajedno definiraju turističku ponudu kojom bi privukli turiste koji obično ljetuju na obali. Želi se i da parkovi pomognu lokalnom stanovništvu da svoje poljoprivredne proizvode brendiraju te time postignu njihovom boljem plasmanu na tržištu. Parkovima će se pomoći i u izgradnji infrastrukture, primjerice izgradnji tematskih staza, te u provođenju raznih edukativnih programa, i time im pokazati kako i na taj način mogu imati ekonomske i socijalne dobrobiti.

WWF tim projektom želi ljudima u parkovima pokazati kako se priroda može "iskoristiti" za razvoj turističkog potencijala i kako od njega koristi može imati stanovništvo koje živi u parkovima i u njegovoj okolini i sve to na održiv način.

U Hrvatskoj će tako WWF procijeniti kako uprave parkova surađuju s lokalnim stanovništvom i kako je lokalno stanovništvo uključeno u njihov rad te će na temelju te procjene parkovima ponuditi edukaciju kako bi se postigao bolji učinak.

Hrvatski parkovi će kao vodeći u regiji "biti upotrijebljeni" kao primjer dobre prakse te će se znanje koje su oni postigli prenositi i na parkove drugih zemalja u regiji.

WWF je parkove u Hrvatskoj i Sloveniji etablirao kao one koji već sada imaju dobru praksu, dobro znanje i dobro surađuju te oni već sada služe kao jako dobar primjer ostalim parkovima u regiji. WWF će tijekom provođenja projekta u hrvatske parkove dovesti djelatnike parkova iz drugih zemalja.

Ovim novim projektom u parkovima nastaviti s procesom dobivanja certifikata za održivi turizam. Naime, provođenjem projekta "Parkovi Dinarskog luka" šest parkova dobilo je Europski certifikat za održivi turizam Europarc Federacije, među kojima i tri iz Hrvatske – parkovi prirode Medvednica i Lonjsko polje te nacionalni park Kornati. Taj certifikat dobili su i nacionalni park Una u BiH, te Specijalni rezervat prirode (SRP) Gornje Podunavlje i Nacionalni park Fruška gora u Srbiji.

WWF je u regiji prepoznao još 10 parkova koji bi također mogli dobiti taj certifikat, pa će se i kroz novi projekt "Zaštićena područja za prirodu i ljude" nastaviti s procesom dobivanja certifikata za parkove. Taj bi certifikat mogli dobiti primjerice i nacionalni parkovi Brijuni, Krka i Mljet. Uvjet je da parkovi imaju centre za posjetitelje, komunikacijske strategije, restorane s kojima surađuju, privatni smještaj, hotele. Trebaju imati i infrastrukturu primjerenu osobama s invaliditetom.

WWF će s ovih šest parkova koji su dobili certifikat krenuti u drugu fazu te ih potaknuti da rade sa svojom lokalnom zajednicom i zajedno s njom okrenu se biznisu. Primjerice, kada turist dođe u Lonjsko polje da u ponudi proizvoda ima one s logom koji im garantira da je to sve certificirano, održivo, dobro – da se iza toga stoji.

Cilj WWF-a da se tijekom provođenja novog projekta provede dokument "Velika pobjeda za Dinarski luk" (Big Win for Dinaric Arc) iz projekta Parkovi Dinarskog luka. U tom dokumentu iz 2013. zemlje regije obvezale su se u idućih pet godina zajedno raditi na jačanju procesa planiranja u zaštiti prirode, procijeniti ekonomsku vrijednost svog prirodnog bogatstva te uključiti ciljeve zaštite prirode u planove za ekonomski razvoj za ribarstvo, šumarstvo, poljoprivredu, energiju, prostorno planiranje i međusektorsku suradnju. Jedan od ciljeva je i pronaći model za održivo financiranje zaštićenih područja u regiji, a to uključuje i planove za izgradnju održivog turizma.

U WWF-u ističu kako svojim prirodnim i kulturnim vrijednostima, Dinarski luk ne zaostaje za Karpatima, Alpama ili bilo kojim drugim poznatim svjetskim ekoregijama te je zbog toga u sklopu prvog projekta osmislen i brend – logo s kojim se može poistovjetiti bilo koji park u regiji te slogan "Neotkriveni svijet".

Projekt "Parkovi Dinarskog luka" WWF je počeo provoditi početkom 2012. godine. Cilj projekta bio je stvaranje saveza parkova prirode i nacionalnih parkova u regiji Dinarskog luka - na području Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Slovenije i Srbije. Projekt se provodio tri godine, a financiralo ga je Ministarstvo vanjskih poslova Norveške i MAVA Foundation. Potkraj svake godine održavale su se konferencije parkova, na kojima su se razmjenjivala iskustva i ideje.³⁰

³⁰<http://www.mint.hr/default.aspx?id=29649>, (03.09.2016.)

5. ZAKLJUČAK

Važnost zaštite određenih područja u svijetu je konačno istinski prepoznata. S obzirom da je bitno očuvati prirodna staništa biljnih i životinjskih vrsta brojne države okrenule su se zaštiti određenih područja koja svojim posebnostima traže korištenje i upravljanje u skladu s prirodnim normama.

U zaštićenim područjima osim faktora zaštite u zadnje vrijeme ističe se i velika važnost turizma. Turisti su željni mira i odmora u netaknutoj prirodi. Uz odmor većina turistita želi i nešto naučiti o posjećenim područjima, stoga ona sve više privlače širok spektar ljudi koji svojim posjetom omogućuju parku održivost ali i zahtjevaju bolje upravljanje da ne bi došlo do devastacije zaštićenih područja prevelikim brojem posjetitelja.

Razvoj turizma ima velik utjecaja na prirodu, upravljanje zaštićenim područjem i na lokalnu zajednicu. Poglavitito su važani pozitivni efekti, kao što su nova radna mjesta, poboljšanje standarda, gradnja infrastrukture, mogućnost prodaje lokalnih proizvoda itd.

Ali, uz pozitivni utjecaj mogući su i neki negativni, kao što su onečišćenje okoliša, nemogućnost obavljanja nekih tradicionalnih djelatnosti, kao što su lov, ribolov, sječe šume, prakticiranje vjerskih obreda i potreba ishodovanja raznih dozvola, posebice za gradnju. Negativni efekti često su rezultat nesuradnje uprava parka i lokalne zajednice.

S obzirom na navedeno može se zaključiti da je u upravljanju zaštićenim područjima izuzetno važna suradnja svih dionika, da bi se osim zaštite autohtonih staništa te biljnih i životinjskih vrsta omogućio održivi razvoj lokalne zajednice, koja je i očuvala područje za dobrobit budućih generacija i posjetitelja.

6. POPIS LITERATURE

1. Herceg, N., Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013.
2. Martinić, I., Upravljanje zaštićenim područjima, planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb, 2010.
3. Barčić, D., Panić, N., Ekološko vrednovanje u zaštićenom prostoru parka prirode Kopački rit, Šumarski list br. 7–8, CXXXV, Hrvatsko šumarsko društvo, Zagreb, 2011. Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/106694, (29.08.2016.)
4. Mackelworth, P., Jovanović, J., Zaštićena područja – temelj za očuvanje prirode ili podloga za održivi razvoj? Primjer zaštićenog područja mora u creskolosinjskom arhipelagu, Hrvatski geografski glasnik 73/1, Znanstveni časopis Hrvatskoga geografskog društva i Geografskog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011., Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/106500, (13.08.2016.)
5. Petrić, L., Kako turizam razvijati na održiv način u zaštićenim obalnim prostorima? Primjer "Park prirode Biokovo". Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/59310, (02.09.2016.)
6. Radeljak, P., Pejnović, D., Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka, Godišnjak Titius 1(1), Split, 2008. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/401956.RadPejn-NP_Krka_konacno_za_CROSBII_2.pdf, (05.09.2016.)
7. Stojanović, N., Konzervacija i turizam u zaštićenim područjima, br. 4., Sveučilište Banja Luka, 2005. Dostupno na: http://glasnik-sfbl.rs.ba/glasnik_pdf/Glasnik_4/Glasnik_4_8_91-114.pdf, (03.09.2016.)
8. Variščić, A., Zaštita prirode, međunarodni standardi i stanje u Bosni i Hercegovini, Udruženje za zaštitu okoline Zeleni Neretva Konjic, Konjic, 2012., Dostupno na: https://ba.boell.org/sites/default/files/zastita_prirode_web.pdf, (16.08.2016.)
9. <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje/sto-je-zasticeno-podrucje-246.html>, 31.08.2011.

10. <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-svijetu/zasticena-podrucja-u-svijetu-735.html>, (19.08.2016.)
11. <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/iucn-kategorije-zasticenih-podrucja-251.html>, (21.08.2016.)
12. <http://www.dzrp.hr/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima/upravljanje-zasticenim-podrucjima-1101.html>, (27.08.2016.)
13. <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja-u-hrvatskoj-255.html>, (23.08.2016.)
14. <http://www.dzrp.hr/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj/medunarodno-zasticena-podrucja-u-republici-hrvatskoj-256.html>, (29.08.2016.)
15. <http://www.geografija.hr/hrvatska/np-krka-turizam-i-odrzivi-razvoj-2-dio/>, (02.09.2016.)
16. <http://www.geografija.hr/hrvatska/zasticena-podrucja-u-hrvatskoj-oblici-i-problemi/>, (02.09.2016.)
17. <http://www.mint.hr/default.aspx?id=29649>, (03.09.2016.)
18. <http://m.tportal.hr/vijesti/442827/Koje-su-nacionalne-parkove-najvise-pohodili-turisti-i-zasto.html>, (06.09.2016.)
19. <http://m.tportal.hr/fotografija?imgId=929009>, (05.09.2016.)
20. <http://thundafunda.com/5/Yellowstone/photos-of-Yellowstone-River-in-Hayden-Valley-Yellowstone-pictures.php>, (14.08.2016.)
21. <http://www.vusz.hr/novosti-najave-i-sluzbene-obavijesti/zasticena-podrucja-prirode-i-razvoj-lokalne-zajednice>, (25.08.2016.)
22. https://en.wikipedia.org/wiki/World_Wide_Fund_for_Nature, (05.09.2016.)
23. <http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Zasticena-podrucja>, (25.08.2016.)